

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

No9
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 732 sahifa,
2-sentyabr, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalar tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Maktabgacha ta'lim tashkiloti innovatsion faoliyatini rivojlantirish jarayoni.....	14
Ibragimova Gulsanam Nematovna	
Sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'lim metodikasida qo'llanilishi va o'qituvchi kompetentligiga ta'siri	22
Abduyev Sheroz	
Boshlang'ich ta'limda "tabiatshunoslik" fanini raqamli platformalar orqali o'qitish metodikasini takomillashtirish: 5e modeli asosida dizayn, baholash va joriy etish.....	25
Ahmadaliyev Shohruh Bahromjon o'g'li	
Ingliz va rus leksikografiyasida o'zbek milliy taom nomlarining lingvistik tahlili	30
Bobojonova Zarina Rashidovna	
Rahbarlarda til bilish darajasi va hissiy intellekt (eq): o'zaro bog'liqlikni o'rganish	34
Isaqlulova Baxtigul Xo'jamovna	
Frazeologizmlarni o'rgatishda matn asosida integratsiyalashgan dars modeli: xorijiy til o'rganuvchilar tajribasi	38
Jumayeva Sadbarg Mirolimovna	
O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tashkilotlarida inklyuziv ta'limni tashkil etishning o'ziga xos xususiyatlari: rivojlangan davlatlar tajribasi tahlili	42
Karimova Moxichehra Rixsibayevna	
Rus va ingliz tillarida sharqona realiyalarning leksik-semantik tasnifi	46
Kulmamatova Aziza Do'stmamat qizi	
TRIZ metodikasi asosida texnokratik bolalar bilan ishlash tizimini takomillashtirish	50
Orifjonova Mavludaxon Abduqaxxor qizi	
Raqamli ta'lim muhitida pedagogik kompetensiyalarni rivojlantirish.....	53
Raximberganova Munajat Muzaffar qizi	
Structure of Social Conflict and Stages of its Development	57
Zaynutdinova Shahnoza Yuldashevna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ijodiy faoliyatini baholash va rag'batlantirish tizimini takomillashtirish.....	60
Abduraxmonova Nigoraxon Akramali qizi	
Expression of National Mental Characteristics in the Uzbek Lullaby.....	64
Alimbayeva Shaxlo Tursunovna	
Bo'lajak "texnologiya" fani o'qituvchilarini kasbiy faoliyatga tayyorlashda kreativ kompetentlikni rivojlantirish tizimining pedagogik zarurati	69
Avazov G'oyibnazar Berdiyevich	
Bo'lajak tarbiyachilarda integratsiyalashgan ta'lim faoliyatini rivojlantirish orqali kommunikativ salohiyatini shakllantirish	72
Baratova Yulduz Asadullayevna	
Umumta'lim maktablarida molekulyar fizikani o'qitishning hozirgi holati	76
Boymirov Sherzod Tuxtayevich, Xudoynazarova Visola Musurmonqul qizi	
Ingliz tilini o'qitishda talabalarning mustaqil ta'lim olish kompetensiyasini akt vositasida rivojlantirish	80
Ergasheva Sevaraxon Ravshanjon qizi	
Maktabgacha ta'lim pedagoglarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish istiqbollari.....	84
O'rinova Feruzaxon O'ljayevna, Karimova Gulzodaxon Marufjon qizi	
IIV litsey o'quvchilarining liderlik kompetensiyasini rivojlantirishning psixologik xususiyatlari.....	90
Gadoyeva Dildora Baxtiyorovna	
Improving the System of Human Resource Capacity Management in Higher Education Institutions: Evidence from Uzbekistan	98
Imomov I., Umirova D.	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyalanuvchilarni mantiqiy va tanqidiy fikrlashga o'rgatishning zamonaviy usullari.....	104
Iskandarova Munisa Bahodir qizi	
Tarbiyachi-pedagoglarning emotsional kompetensiyasini rivojlantirish	107
Jovmirzayeva Nargiza Quvondiqovna	

Maktabgacha ta'lim yoshdagi giperaktiv bolalarga ta'lim berishning pedagogik-psixologik usullari	110
Jo'rayeva Nargiza Toirovna, Kamalova Sarvinov	
Blum taksonomiyasi asosida ilmiy kompetentlikni takomillashtirishning o'ziga xos xususiyatlari	113
Mustafayeva Nilufar Ulashovna	
Maktabgacha yoshdagi ovoz buzulishiga ega bolalar bilan guruhli mashg'ulotlarni tashkil qilish	117
Umida O'tbasarova Mexmanovna, Maksudbekova Xovvajan Xamidbek qizi	
Bolalar jamoasida do'stona munosabatlarni shakllantirishda rivojlanish markazlarida loyiha asosida o'qitish texnologiyasidan foydalanish usullari	121
Quronova Ismigul Xolmurod qizi	
Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda innovatsion metodlar orqali o'z-o'zini rivojlantirish ko'nikmalarini shakllantirish metodikasi	126
Rustamova Davlatxon Toyirjon qizi	
Oliy ta'limda tarbiyaviy faoliyatni tashkil etishning innovatsion modellari	131
Sanayeva Surayyo Bobonazarovna	
"Tibbiy radiologiya" fanini o'qitishda pedagogik muloqot orqali tanqidiy operativ muloqotni o'stirishning o'ziga xos xususiyatlari	139
Shukurova Sevara Ilhomovna	
Improving High Jump Techniques	143
Tajimbetov Anvar Tengeldayevich	
Filologik va ijtimoiy-siyosiy fanlarda ta'lim jarayonining innovatsion metodlari	146
Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna	
Понятие логического мышления и его особенности у младших школьников	149
Ахмаджонова Нозима Нодиржон кизи	
Интеграция психологии, обучения английскому языку, дошкольного образования и туризма: междисциплинарная модель формирующего опыта	152
Омонуллаева Дилофуза Асадулла кизи	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning o'yin faoliyatida ijtimoiy motivlarni shakllantirish usullari	157
Abduvaxobova Nodira	
Boshlang'ich ta'limda kognitiv faollikni rivojlantirishning afzalliklari	160
Ismailova Nozima Umaraliyevna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini matnni tahlil qilishga o'rgatishda zamonaviy yondashuvlarning ahamiyati	164
Utanbayeva Dildora Abdixadirovna	
Dorivor o'simliklar kursini o'qitish metodikasini takomillashtirishda keys texnologiyalaridan foydalanish	168
Mirzaboyev Timur Bisenbay o'g'li	
Oliy ta'lim talabalarida ijtimoiy-axloqiy kompetensiyani rivojlantirish: empirik tadqiqot natijalari	171
To'raqulov Akbar Rustam o'g'li	
Gerontotexnologiya ijtimoiy-pedagogik innovatsiya sifatida	175
Temirova Muyassar Abdulkarim qizi	
O'quvchilarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalashda Sharq mutafakkirlarining qarashlaridan foydalanish	180
Raximova Surayyo Otabek qizi	
Yoshlarni kasb tanlashda ruhiy tayyorgarlik va shaxsiy qobiliyatlarni baholash	183
Biysenov Temirbek Taumuratovich	
Talabalarni ta'limiy qadriyatlar asosida pedagogik faoliyatga tayyorlash tizimini takomillashtirishning ahamiyati	188
Choriyeva Surayyo Choriyevna	
Differences Between Computer-Based and Paper-Based Assessment in Inclusive Education	192
Davidova Sayyora Sirojiddin kizi	
Raqamli muhit sharoitida ma'naviy-axloqiy tarbiya jarayonining pedagogik modeli va tajriba-sinov natijalari	196
Donayeva Nozimaxon Norbo'tayevna	
Intellekt xarita yordamida o'quvchilarda "emotsional intellekt"ni rivojlantirish	201
G'aniyev Abduqahhor Gadoyevich	
Maktabgacha va kichik maktab yoshidagi bolalarda o'yin faoliyatining psixologik-pedagogik ahamiyati	206
Isayeva Mushtariy Alisher qizi	
Umumiy o'rta ta'lim muassasalarini innovatsion yondashuv asosida boshqarishning nazariy asoslari	210
Mannanova Nargiza Xaydarovna	

Ingliz tilini o'rgatishda ona tilidan keng foydalanishning salbiy va ijobiy jihatlari	215
<i>Masharipova Kumushoy Amin qizi</i>	
The Relationship Between Critical Thinking and Reading Comprehension in Primary School Students	218
<i>Mavlonova Dildora Shukhrat kizi</i>	
Tasviriy san'at mashg'ulotlarida zamonaviy metodlardan foydalanish	222
<i>N. K. Musayeva, U. O. Ziyatova</i>	
Singapurning ta'lim falsafasi: korporativ madaniyatni ma'naviy-ma'rifiy rivojlanish bilan integratsiyalash ...	226
<i>Nishonov Xayrulla Xolmirzaevich</i>	
The Anthropocentric Paradigm in Modern Linguistics: Cognitive Linguistics and Linguacultural Studies in The Study of Language, Consciousness, and Culture	230
<i>Rajabova Shaxlo Shodmonovna</i>	
Bugungi globallashuv davrida ta'lim tizimini rivojlantirish va uning sifatini oshirishda nostandart yondashuvning ahamiyati	234
<i>Ramazonova Salomat Saidovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini kreativ sinflar ishini tashkil etishga tayyorlash	238
<i>Saidova Gulruh Halim qizi</i>	
O'zbek oilalarida ota-ona va farzand munosabatlarini tashxis qilishning psixologik xususiyatlari (Farg'ona vodiysi misolida)	242
<i>Turg'unboeva Azizaxon G'ulomovna</i>	
Сущность и специфика развития билингвизма у детей дошкольников	246
<i>Истамова Нигора Азимжановна</i>	
Zamonaviy rahbarning innovatsion boshqarish texnologiyalaridan foydalanishning afzalliklari	249
<i>Xakimova Dildora Mashrabjonovna</i>	
Креативный подход к развитию лингвометодического мышления студентов-филологов	253
<i>Ходжаниязова Айгуль Айтмуратовна</i>	
Umumta'lim maktablarida tarbiya darslarini tashkil etish ijtimoiy zarurat sifatida	257
<i>Rashidova Gulnoza G'ulomovna</i>	
Pedagogik risklarni boshqarishning nazariy asoslari va globallashuv jarayonidagi ahamiyati	261
<i>Xaydarov Sulaymon Amirqulovich</i>	
Xronotop nazariyasiga tahliliy yondoshuvlar va qarashlar	265
<i>Avazov Vahabjon Tolibjon o'g'li</i>	
Ko'zi ojiz bolalarning rus tili darslarida nutqiy kompetensiyasini shakllantirishning psixopedagogik asoslari	268
<i>Abduraximov Asror Sultonali o'g'li</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda kasblar haqida dastlabki tasavvurlarni shakllantirishning psixologik-pedagogik asoslari	271
<i>Adizova Nilufar Quvondiq qizi</i>	
Zamonaviy media texnologiyalarini ta'lim jarayoniga qo'llashning zarurati	274
<i>Alimov Asadulla Urokbayevich</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolaning rivojlanishida ijtimoiy muhitning ta'siri	278
<i>Alimova Umida Jumaboy qizi</i>	
Kognitiv yondashuv asosida tibbiyot oliy ta'lim muassasalari talabalari grammatik va diskursiv kompetensiyalarini shakllantirishning nazariy modeli va pedagogik texnologiyasi	282
<i>Dadadjanova Feruza Muhammadyusupovna</i>	
Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalarining rivojlanish tarixi va ommalashuvi	286
<i>Hojiyeva Maftuna Ulug'bekovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarida raqamli resurslardan foydalanish orqali adabiy kompetensiyani rivojlantirish	289
<i>Islomova Xafiza Azamatovna</i>	
Ona tili o'qitish metodikasi fanidan mustaqil ta'limni tashkil etish	293
<i>Ismadiyorova Nafisaxon Ibroximjon qizi</i>	
Axloqshunoslikning global muammolari va texnikaviy muhitning inson hayotiga ta'siri	298
<i>Kozimova Nargiza Istam qizi</i>	
Ichki ishlar organlari xodimlarida kasbiy kompetentlikni oshirish va baholash usullarining xalqaro tahlili	303
<i>Mamatqulova Sanobar Ismatillayevna, Eshmurzayev Yigitali Shokirovich, Kadirova Durdonaxon Rustamovna</i>	
Tabiiy fanlarda bilingval ta'lim va CLIL yondashuv	309
<i>Mannobxonova Muqaddamxon O'ktamxon qizi</i>	

Kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishda pragmatik muammolar va ularning yechimlari	313
Maxmudova Nigoraxon Boyqo'zi qizi	
Poshshoxo'ja Ibn Abdurahobxo'janing "Miftoh ul-adl" asaridagi pedagogik qarashlari	317
Muzaffarova Farida Muxtor qizi	
Boshlang'ich ta'lim jarayonida matn tushunishni shakllantirishda germenevtik metodlarning nazariy asoslari	321
Nazirova Shaxnoza Odinajon qizi	
Axborot iste'moli madaniyatini rivojlantirishda raqamli gigiyena va internet xavfsizligi	324
Ramazonov Jahongir Djalolovich	
Informatika fanini o'qitishda zamonaviy yondashuvlar	328
Sadinov Otabek Vaxodirovich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarning ijtimoiylashuvida musiqa fanining ta'siri	332
Shahobiddinova Zilola Orif qizi	
Madaniy-ijtimoiy va ta'limiy omillarning bolalarning aqliy rivojlanishiga ta'siri	335
Shirinov Otabek Tuvalovich	
Tadqiqot metodi vositasida o'quvchilarda tabiiy-ilmiy savodxonlikni rivojlantirish	338
Suyarov Kusharbay Tashbayevich	
Boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining kasbiy kommunikativ kompetensiyasi va nutq madaniyati	342
Saipova Hilola Abduhamitovna	
"Ekologik ochiq o'yinlar" 5–7 yoshli bolalar uchun	346
Tangirov Zoir Xo'jakulovich	
Yuqori malakali taekvondochilarni o'ziga xos genetik xususiyatlarini hisobga olgan holda sport seleksiyasi	350
Tursunaliyev Ulug'bek Shavkatjon o'g'li	
Musiqa maktabi o'quvchilarida madaniy qadriyatlar va ustoz-shogird an'analarining uzluksiz rivojlanishi ..	353
Seytanov Bayrambay	
Imom Buxoriyning "Al-Jome' as-sahih" asari talabalarda ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni shakllantirish omili sifatida	356
Abduhalimova Nigora	
O'quvchilarning nutqiy kompetensiyasini rivojlantirishda AKT vositalaridan foydalanishning metodik asoslari	359
Abdullayeva Zarnigor Usubjon qizi	
Коммуникативная компетентность и культура общения преподавателей начальных классов	364
Арысланбаева Анора Бердаховна	
Проблемы методической подготовки учителей в развитие дискурсивной компетенции по РКИ у учащихся уровня В1 средних общеобразовательных школ Узбекистана	366
Набиева Зарнигор Муминжон кизи	
"Tarbiya" darslari orqali o'quvchilarda huquqiy savodxonlikni rivojlantirish	369
Atamuradov Xasan Yuldoshevich	
Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining inklyuziv ta'limga tayyorgarligi: pedagogik va psixologik asoslari	374
Baxromova Guljamol Dilshodjon qizi	
Tajriba metodlari orqali maktab o'quvchilarida tabiat hodisalarini bashorat qilish ko'nikmalarini shakllantirish	378
Baxtiyor Imanov, Begali Xoliqnazarov	
Bo'lajak pedagoglarning tashkillashtiruvchi-boshqaruvchilik kompetentligini shakllantirishning pedagogik-psixologik asoslari	384
Japparbergenova Indira Bayramovna	
Integrativ yondashuv asosida biologiya fanidan olimpiada masalalarini yechish metodikasi	387
Jumanov Muratbay Arepbaevich, Raxmatov Uchkun Ergashevich	
Darslarni tashkil qilishda 4K modelini qo'llash imkoniyatlari	393
Kadirov Tulkin Baxridinovich	
Maktabgacha yoshdagi bolalarga tasviriy faoliyatning noodatiy usullarini o'rgatish metodikasi	397
Maxmudova Nasiba Nurmuxammetovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida funksional savodxonlik tushunchasini ilmiy-pedagogik asoslash masalalari	406
Mirzaliyeva Gulhayo Abdulazizovna	

So'rovga asoslangan ta'lim texnologiyasining bosqichlari va qo'llash ko'nikmalarini shakllantirish	410
<i>Orifjonova Iroda Orifjon qizi, Ochilova Mehrubon Suratovna</i>	
Dermatovenerologiya fanini CASC (Critisize, Analyze, Summarize, Conclude) modeli orqali o'qitish va uning talabalar klinik kompetentligini oshirishdagi o'rni	415
<i>Po'latov Boburbek Ta'lat o'g'li</i>	
Sport faoliyatida stress holatini tadqiq etishning nazariy asoslari.....	419
<i>Ruzmatova Nigina Shotilla qizi</i>	
Bo'lajak maktabgacha ta'lim tarbiyachilarini kreativlikni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish.....	422
<i>Uchqunova Adiba Roziq qizi</i>	
7-sinf adabiyot darslarida nutqni rivojlantiruvchi o'quv topshiriqlari tahlili.....	427
<i>Umurova Farangiz Askarboy qizi</i>	
O'zbek tilida fe'l birikmalarining pragmatik funksiyalari va ularning ingliz tili bilan qiyosi	430
<i>Xudoynazarova Dildora Shonazar qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish metodikasi.....	433
<i>Zayniddinova Mahzuna Baxtiyorovna</i>	
Фольклор и время: формирование речевых навыков у детей начальной школы	439
<i>Ниязова Хилола</i>	
Xalq o'yinlari – jismoniy va ma'naviy tafakkur omili	443
<i>Turg'unoy Ahmadjonovna Egamberdiyeva, Ergashoy Valijonova Salimjon qizi</i>	
Использование проектной деятельности для формирования языковой компетенции	446
<i>Чаршамова Мехрийбан Уразбаевна</i>	
Farzandlarni kelajak kasblariga tayyorlash.....	449
<i>Hamroyeva Komila Axmatovna</i>	
Talabalar analitik kompetentligini analitik-dagnostik pedagogik metodlar orqali takomillashtirishning pedagogik shart-sharoitlari.....	455
<i>Batirov Kamoliddin Zuhriddinovich</i>	
Universal ta'limiy faoliyatlar: shaxsga xos universal ta'limiy faoliyatlar	458
<i>Abdullayev A'zimjon Abduvali o'g'li</i>	
Kasbiy motivatsiya – bo'lajak o'qituvchilarning raqobatbardoshligini shakllantirish omili	461
<i>Melikova Elnora Shuxratovna</i>	
Shaxsning kompetentligi va uni shakllantirish omillari.....	465
<i>Usmonova Dilobat Elmurodovna</i>	
"Nutq o'stirish metodikasi" fanining didaktik asoslarini takomillashtirish.....	469
<i>Davlatova Ra'no Haydarovna</i>	
Межэтническое взаимодействие в культурных координатах Востока и Запада: нормы, ценности, модели поведения.....	473
<i>Айдарова Диана Смутуллаевна</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilarining nutq ko'nikmalarini rivojlantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarning o'rni	481
<i>Abdumajitova Sayyohat Abduqosimovna</i>	
Tibbiyot ta'limida talabalarning kommunikativ va tashkiliy kompetensiyalarini rivojlantirishning integrativ yondashuvi va baholash mexanizmlari	484
<i>Abduraimov Abbosbek Odiljon o'g'li</i>	
Talabalarga ingliz tilini o'qitishda virtual reallikdan foydalanishning innovatsion tizimi	488
<i>Alimova Maftuna Ravshanbek qizi</i>	
Mustaqil O'zbekiston sharoitida rezerv va zahiradagi ofitserlar tayyorlash tizimining dolzarbligi.....	491
<i>Aliyorov Alijon Bo'rievich, Teshaboyev To'liqinboy Yoqubovich</i>	
Ekologik barqarorlikka erishishda ekologik ta'lim va tarbiyaning ahamiyati hamda O'zbekiston ta'lim tizimidagi holati.....	496
<i>Bahodirjon Omonov</i>	
Ona va bola o'rtasidagi psixologik munosabatlar tizimida nevrotik holatlarning shakllanishi	500
<i>Bekmirov Tolib Rashidovich</i>	
Effectiveness of Forming a Tolerant Thinking in Future Social Work Specialists	504
<i>Ergashev Ikhtiyor Bakhtiyor ugli</i>	
Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi professor-o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarning o'rni	507
<i>Fazlidjanova Nilufar Xikmatovna</i>	

Indicators and Diagnostic Approaches for Dyslexia in Primary School Students	510
Gaziyeva Saida Turgunovna	
Maktabgacha ta'lim yoshdagi bolalarda diqqat va xotirani rivojlantirish metodlari	514
Jo'rayeva Nargiza Toirovna, Kamalova Sarvinoz	
Ona tili darslarida esse yozish orqali kreativ fikrlashni shakllantirishning samarali metod va usullari.....	517
Kabulov Inamjan Sharipbayevich	
O'quvchi yoshlarning hayotiy maqsadlarini shakllantirish bo'yicha yondashuvlar	521
Karimova Saida O'ktamovna	
O'quvchilar ovozi rivojlantirishda qo'shiq kuylash malakalarini shakllantirishning ahamiyati	526
Karshiyeva Diyora Abduraxim qizi	
Raqamli ta'lim texnologiyalari va ularning dasturchilar tayyorlashdagi o'rni.....	532
Mastonov Jahongir Mamatqul o'g'li	
Zamonaviy asarlar tanlashning pedagogik va didaktik asoslari.....	535
Musaboyeva Zulfira Iqboljon qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining elektron didaktik ta'minotini rivojlantirish metodikasi	541
Narbayev Farrux Sharafbayevich	
Mentorlik asosida yoshlarning ijtimoiy-pedagogik moslashuvi yuzasidan olib borilgan tadqiqotlar tahlili.....	548
Nazarova Nigora Ravshanovna	
Zamonaviy baholash texnologiyalarining o'quvchilar motivatsiyasiga ta'siri	551
Norova Nilufar Norbo'ta qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining mantiqiy kompetentsiyalarini rivojlantirishning elektron metodikasi.....	555
Olimov Bahridin Jalol o'g'li	
Tanqidiy fikrlash va 4K kompetensiyalarining pedagogik-psixologik mohiyati	560
Qizlarxon Azizova	
Ona tilida so'z turkumlari va ularni ajratish tamoyillari.....	565
Shadmankulova Dilyarom Xalikovna	
Maktabgacha ta'lim tizimida inklyuziv ta'limni rivojlantirish.....	569
Shodiyeva Dilnoza Qodirovna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kreativlik kompetentligini rivojlantirishni o'rganish – pedagogik muammo sifatida	572
Toshpo'latova O'g'iloy Abdurahmon qizi	
Inklyuziv ta'limda o'qituvchilarning roli va tayyorgarligi.....	576
Xasanova Iroda Ikromjon qizi	
Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarida kompozitsiyaga oid kompetensiyalarini rivojlantirish	580
Xasanova Munisa Ziyodillo qizi	
Влияние природы, количества, дисперсности и технологии введения наполнителя на свойства композиционных материалов	584
Алимбаев Айбек Байрамович	
STEM ta'limi va sun'iy intellekt: Qoraqalpog'iston maktablari uchun integratsiya hamda amaliy bo'lim	586
Jumamuratov Perdebay Tileubayevich	
Интерактивный метод как средство активизации всех учащихся на уроках родного языка	589
Тажбенова Дина Куанышовна	
Эффективность цифровых технологий в системе образования Узбекистана.....	591
Усмонова Фируза Муродовна	
Raqamli ta'lim muhitida bo'lajak o'qituvchilarda jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi ...	595
Yo'ldosheva Mohidil Sobirjon qizi	
Maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalarining kasbiy kompetensiyasini innovatsion yondashuv asosida rivojlantirishning pedagogik zarurati	599
Qurbonova Muxayyo Oltiboyevna	
Mahmudxo'ja Behbudiy merosi, jadid maktablarining g'oyaviy asoslari va ta'limdagi modernizatsiya yo'nalishlari	602
Mirzoyeva Nigora Shavkatjonovna, Abdisamatov Ozodbek	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda nutq rivojlanishini takomillashtirish metodlari.....	605
Nishonova Ra'noxon Abdullojon qizi	
Borrowed Proper Nouns in English and Uzbek: a Comparative Analysis.....	608
Amirqulova Feruza Abdurashidovna	

Ingliz tilini o'qitishda autentik videolarning amaliy samaradorligi.....	613
Dusmurodova Iroda Quvonovna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari samaradorligini ta'minlashda direktor va pedagog xodimlarning hamkorlikdagi faoliyati.....	616
Olimjonova Odina Hasanxon qizi	
Boshqaruv psixologiyasi terminlarini tarjima qilish muammolari va ularni hal qilish yo'llari.....	620
Dilafruz Norboyeva	
"Kommunikativ kompetensiya" tushunchasining xorijiy va milliy manbalarda talqini: qiyosiy tahlil.....	624
G'ulomova Begoyim Elmurol qizi	
Ijtimoiy tarmoqlardagi jinsiy jinoyatlarning psixolingvistik tomonlari	627
Rahimqulova Lobar Hamro qizi	
К вопросу обучения местоимению в корейском языке	631
Муҳиддинова Малика Батировна	
The Importance and its Development Models of Critical Thinking	634
Khasanova Shokhista Mirzaakhmad kizi	
Gipertoniya kasalligining rivojlanishida sotsio-emotsional intellektning ta'siri	639
Alimirzayev Nodirbek Avazbek o'g'li	
Integratsiyalashgan va interaktiv yondashuvlar orqali o'qish tushunishini o'rgatish.....	643
Aliqulova Mohinur	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida direktorlarning shaxsiy kasbiy fazilatlarini shakllantirish.....	647
Choriyeva Durdona Anvarovna, Ravshanova Noila	
Didactic Potential of Innovative Methods in Teaching Biophysics Module	652
Choriyeva Mahfuza Sadriddinovna	
Notiqlik mahoratini rivojlantirishning tarixiy pedagogik ildizlari	657
Ismoilov Usmonjon Baxramjon o'g'li	
Kartografiya darslarini zamonaviy ta'lim texnologiyalari bilan boyitish yo'llari	660
Jololdinov Asror Toshtemirovich	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining kichik guruh tarbiyalanuvchilariga yo'l harakati turlari bo'yicha xavfsizlik talablarini o'rgatish.....	664
Jumayev Yunus Rashidovich	
Texnika yo'nalishidagi talabalarini ingliz tilini multimedia asosida o'qitishda o'quv modullarini loyihalash ...	670
Maxmudova Shaxnozaxon Odiljon qizi	
Bo'lajak o'qituvchilarni sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish jarayonida tanqidiy fikrlashga o'rgatish	674
Mirzayev Akramjon O'ktamjonovich, Sobirova Munavvarxon Qaxramonjonovna	
Tajovvuz emotsiyasini tafsiflovchi fe'llar	677
Normaxmatova Feruza Ruziboyevna	
O'z-o'zini nazorat qilish ko'nikmalarini rivojlantirishda interfaol metodlardan foydalanish usullari	681
Otegenov Berdibay Menglibaevich	
Texnika yo'nalishi talabalarining kasbiy kompetensiyalarini avtomatlashtirilgan loyihalash tizimlari asosida rivojlantirish muammolari	684
Pozilova Shaxnoza Xaydaraliyevna, Xolmirzayeva Gulchehra Tulanovna	
Faoliyatli yondashuvning nazariy asoslari: talabalar nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirishda zamonaviy metodologik tamoyillar.....	689
Qurbonova Gulmira Alisher qizi	
Maktab o'quvchilarida xalqaro baholash dastur talablari asosida hayotiy ko'nikmalarni shakllantirishning nazariy asoslari	693
Radjapov Ruslanbek Sarsenovich	
Raqamli ta'lim texnologiyalari yordamida bo'lajak fizika o'qituvchilarining ijodiy-intellektual kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi.....	697
Shoyzakova Hilola Yusuf qizi	
Talabalar ehtiyojlari va qobiliyatlari asosida oliy ta'limda differensial yondashuvni amalga oshirish strategiyalari	701
Sultonova Farangiz Alisherovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning ma'naviyatini oshirishda kitobxonlikni keng targ'ib qilish	706
Usmanova Maxfuza	
Talabalarda axloqiy qadriyatlarni singdirishning pedagogik asoslari	709
Xolov Olimjon Chorshamiyevich	

Iqtidorli o'quvchilar bilan ishlashda tafakkurni rivojlantiruvchi o'yinlardan foydalanish metodikasi.....	712
Ziyomiddinova Nilufar Avazbekovna	
Влияние социальных сетей на формирование мировоззрения учащихся младшего подросткового возраста.....	716
Ибрагимова З. И.	
Bo'lajak muhandislarni kasbiy rivojlantirish metodikasi	720
Axmedov Juraboy Raxmonberdiyevich	
Oliy ta'lim talabalarida ma'naviy-axloqiy madaniyat samaradorligini oshirishda jadid pedagogik merosining o'рни	725
Raxmatova Dilbar Anvar qizi	

FAOLIYATLI YONDASHUVNING NAZARIY ASOSLARI: TALABALAR NUTQIY KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIY METODOLOGIK TAMOYILLAR

UDK 378.180.6:372.6(021)

Qurbonova Gulmira Alisher qizi
QarDU 1-kurs tayanch doktoranti

ORCID: 0009-0003-4973-0311

Annotatsiya: Ushbu maqolada faoliyatli yondashuvning pedagogik-psixologik asoslari hamda uning talabalar nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirishdagi o'rni tahlil qilingan. Tadqiqotda adabiyotlar tahlili metodidan foydalanilgan holda faoliyatli yondashuvning nazariy tamoyillari, nutqiy faoliyat konsepsiyasi va zamonaviy metodologik yondashuvlar o'rganilgan. Natijalar shuni ko'rsatadiki, faoliyatli yondashuv talabalarning lingvistik salohiyatini rivojlantirish uchun samarali metodologik asos yaratadi hamda kommunikativ kompetensiyalarni shakllantirish jarayonini tizimli tashkil etishga imkon beradi.

Kalit so'zlar: faoliyatli yondashuv, nutqiy kompetensiya, lingvodidaktika, metodologik tamoyillar, kommunikativ faoliyat.

Abstract: This article examines the pedagogical and psychological foundations of the activity approach and its role in the development of students' speech competencies. Using the method of literature analysis, the study explores the theoretical principles of the activity approach, the concept of speech activity, and modern methodological perspectives. The findings indicate that the activity approach provides an effective methodological basis for enhancing students' linguistic potential and enables the systematic organization of communicative competence formation.

Key words: activity approach, speech competence, linguodidactics, methodological principles, communicative activity.

Аннотация: В статье анализируются педагогико-психологические основы деятельностного подхода и его роль в развитии речевых компетенций учащихся. В исследовании с использованием метода анализа литературы рассматриваются теоретические принципы деятельностного подхода, концепция речевой деятельности и современные методологические подходы. Результаты показывают, что деятельностный подход обеспечивает эффективную методологическую основу для развития лингвистического потенциала учащихся и позволяет системно организовать процесс формирования коммуникативных компетенций.

Ключевые слова: деятельностный подход, речевая компетенция, лингводидактика, методологические принципы, коммуникативная деятельность.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimining asosiy vazifalaridan biri talabalarning nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirish bo'lib, bu jarayon yangi metodologik yondashuvlarni talab etadi. XXI asrda ta'lim sohasidagi paradigmalar o'zgarishlar nafaqat bilim berish, balki faol shaxsni shakllantirish masalasini birinchi o'ringa qo'yimoqda. Ushbu kontekstda faoliyatli yondashuv (activity approach) alohida ahamiyat kasb etadi, chunki u ta'lim jarayonini talabalar faol ishtirokiga asoslangan holda tashkil etishni nazarda tutadi ^[1].

Nutqiy kompetensiya talabaning til vositasida o'z fikrlarini aniq, ravshan va ta'sirli ifodalay olish qobiliyatini anglatadi. Bu kompetensiyaning rivojlanishi nafaqat til bilimi, balki kommunikativ ko'nikmalar, pragmatik xabar-dorlik va sotsiolingvistik ongni ham o'z ichiga oladi. Faoliyatli yondashuvning nazariy asoslari L. S. Vygotskiy, A. N. Leontyev, P. Ya. Galperin kabi olimlarning ishlarida yaratilgan bo'lib, ularning g'oyalari nutq ta'limi sohasida keng qo'llanilmoqda ^[2].

Hozirgi vaqtda tillarni o'qitishda kommunikativ yondashuv ustunlik qilgan bo'lsa-da, faoliyatli yondashuvning integratsiyasi yanada samarali natijalarga olib kelishi mumkin. Bu yondashuvning asosiy tamoyillari talabning nutqiy faoliyatini rag'batlantirish, real kommunikativ vaziyatlar yaratish va til o'rganish jarayonini ijodiy faoliyat bilan bog'lashni nazarda tutadi. Shu bilan birga, faoliyatli yondashuvning nazariy asoslarini chuqur tahlil qilish va uni nutqiy kompetensiyalarni rivojlantirishga qo'llash masalalari hali ham to'liq o'rganilmagan ^[3].

Tadqiqotning maqsadi faoliyatli yondashuvning nazariy asoslarini tahlil qilish va uning talabalar nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirishdagi imkoniyatlarini aniqlashdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar qo'yilgan: faoliyatli yondashuvning pedagogik-psixologik asoslarini o'rganish, nutqiy faoliyat nazariyasining asosiy tamoyillarini tahlil qilish, zamonaviy metodologik yondashuvlarni umimlashtirish va ularning amaliy qo'llanish imkoniyatlarini baholash.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Ushbu tadqiqot adabiyotlar tahlili metodiga asoslanadi va quyidagi yondashuvlarni qamrab oladi: nazariy-metodologik tahlil, taqqoslash va umimlashtirish metodlari. Faoliyatli yondashuvning nazariy asoslari birinchi navbatda sovet psixologiya maktabida yaratilgan. L. S. Vygotskiy tomonidan ishlab chiqilgan "yaqin rivojlanish zonasi" konsepsiyasi faoliyatli yondashuvning asosiy tamoyillaridan biridir. Uning fikricha, bolaning rivojlanishi kattalar yoki ko'proq bilimli tengdoshlar bilan hamkorlikda sodir bo'ladi ^[4]. Bu g'oya nutq ta'limi sohasida juda muhim ahamiyatga ega, chunki nutqiy kompetensiyalar ham ijtimoiy muhitda, kommunikativ faoliyat jarayonida shakllanadi.

A. N. Leontyevning faoliyat nazariyasi faoliyatli yondashuvning metodologik asosini tashkil etadi. Uning konsepsiyasiga ko'ra, inson psixikasi faoliyat jarayonida, haqiqiy dunyoga ta'sir ko'rsatish orqali rivojlanadi. Leontyev faoliyatni motivlar, maqsadlar va amallar ierarxiyasi sifatida ko'radi ^[5]. Nutqiy faoliyat kontekstida bu degani, talabning til o'rganishga bo'lgan ichki motivatsiyasi, aniq maqsadlari va ularni amalga oshirish usullari bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lishi kerakligini bildiradi.

P. Ya. Galperinning bosqichma-bosqich aqliy harakatlarni shakllantirish nazariyasi nutq ta'limida amaliy qo'llanish topgan. Uning yondashuviga ko'ra, har qanday aqliy harakat avval tashqi, moddiy shaklda amalga oshiriladi, so'ngra bosqichma-bosqich ichki, aqliy shaklga o'tadi ^[6]. Bu tamoyil nutqiy ko'nikmalarni rivojlantirishda juda muhimdir, chunki nutq ham avval og'zaki, tashqi shaklda, keyin esa ichki nutq sifatida rivojlanadi.

Zamonaviy tadqiqotlarda faoliyatli yondashuv kommunikativ-faoliyatli yondashuv nomi bilan keng tarqalgan. E. I. Passov va boshqa olimlar bu yondashuvni til o'qitishda qo'llab, uning samaradorligini isbotlaganlar. Ularning fikricha, til o'rganish jarayoni haqiqiy kommunikativ faoliyat sharoitida, asl muloqot vaziyatlarida amalga oshirilishi kerak ^[7].

Nutqiy faoliyat nazariyasi A. A. Leontyev tomonidan ishlab chiqilib, keyinchalik I. A. Zimnyaya va boshqa olimlar tomonidan rivojlantirilgan. Ushbu nazariyaga ko'ra, nutq alohida faoliyat turi sifatida emas, balki boshqa faoliyat turlariga xizmat ko'rsatuvchi vosita sifatida qaraladi. Nutqiy faoliyat o'zida to'rt asosiy turni birlashtiradi: eshitib tushunish, gapirish, o'qish va yozish ^[8]. Har bir tur o'ziga xos psixologik mexanizmlarga ega bo'lib, ularning rivojlanishi maxsus metodika talab etadi.

Xorij tillarda nutq ta'limi sohasida ham faoliyatli yondashuv keng qo'llanilmoqda. Task-based language teaching (vazifaga asoslangan til o'qitish) metodikasi ham faoliyatli yondashuvning bir ko'rinishi hisoblanadi. Ushbu yondashuvda talabalar til vositalarini o'rganish uchun emas, balki aniq vazifalarni bajarish uchun ishlatiladi ^[9].

Rus tilshunosligi sohasida V. G. Kostomarov, O. D. Mitrofanova va boshqa olimlar faoliyatli yondashuvni lingvodidaktika sohasiga muvaffaqiyatli tatbiq etganlar. Ularning ishlarida nutqiy faoliyatning psixolingvistik asoslari, kommunikativ kompetensiyaning tuzilishi va uni rivojlantirish usullari batafsil tahlil qilingan ^[10].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot metodologiyasi adabiyotlar tahlili, taqqoslash va umimlashtirish metodlariga asoslanadi. Ma'lumotlar asosan faoliyatli yondashuv, nutqiy kompetensiya va lingvodidaktikaga oid mavjud ilmiy adabiyotlardan, klassik psixologlar hamda zamonaviy metodologlarning ilmiy ishlanmalaridan olindi. Ushbu manbalar tizimli ravishda o'rganilib, asosiy g'oyalar nazariy-metodologik yondashuvlar nuqtayi nazaridan tahlil qilindi. Olingan ma'lumotlar o'zaro taqqoslanib, umumiy xulosalar chiqarildi va tadqiqotning ilmiy asoslari aniqlab berildi. Shu tariqa, metodologik yondashuv tadqiqotning asosiy yo'nalishini belgilash, mavjud ilmiy qarashlarni tahlil qilish va ularni nutqiy kompetensiyalarni rivojlantirish jarayoniga tatbiq etish imkonini berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Adabiyotlar tahliliga asoslanib, faoliyatli yondashuvning asosiy tamoyillarini va ularning nutqiy kompetensiyalarni rivojlantirishdagi o'rnini quyidagi jadval orqali umumlashtirish mumkin:

1-jadval: Faoliyatli yondashuvning asosiy tamoyillari va ularning nutqiy kompetensiyalarga ta'siri

Tamoyil	Mazmuni	Nutqiy kompetensiyalarga ta'siri
Faollik tamoyili	Talabani ta'lim jarayonida faol ishtirok etishi	Nutqiy faoliyatning barcha turlarida mustaqillik rivojlanadi
Motivatsion tamoyil	Ichki motivatsiyani rag'batlantirish	Til o'rganishga bo'lgan qiziqish va ishtiyoq oshadi
Kommunikativlik tamoyili	Real muloqot vaziyatlarida til o'rganish	Pragmatik kompetensiya va sotsiolingvistik ko'nikmalar rivojlanadi
Shaxsiy yondashuv	Har bir talabani individual xususiyatlarini hisobga olish	Nutqiy uslub va individual ifodalash qobiliyati rivojlanadi
Ijodkorlik tamoyili	Ijodiy faoliyat orqali til o'rganish	Nutqiy ijodkorlik va til vositalaridan ijodiy foydalanish rivojlanadi

Tadqiqot natijalariga ko'ra, faoliyatli yondashuv nutqiy kompetensiyalarning rivojlanishiga ko'p qirrali ta'sir ko'rsatadi. Birinchidan, bu yondashuv talabalarning nutqiy faoliyatga bo'lgan motivatsiyasini sezilarli darajada oshiradi. An'anaviy yondashuvda talabalar asosan passiv qabul qiluvchi rolda bo'lsa, faoliyatli yondashuvda ular nutqiy jarayonning faol ishtirokchisiga aylanadi. Bu o'zgarish nafaqat til o'rganish samaradorligini oshiradi, balki talabalarning nutqqa bo'lgan munosabatini ham ijobiy yo'nalishda o'zgartiradi.

Ikkinchidan, faoliyatli yondashuv nutqiy kompetensiyaning barcha komponentlarini bir vaqtda rivojlantirish imkonini beradi. Til bilimi (lingvistik kompetensiya), nutqiy ko'nikmalar (nutqiy kompetensiya), sotsiokulturaviy xabardorlik (sotsiokulturaviy kompetensiya) va strategik ko'nikmalar (strategik kompetensiya) o'zaro bog'liq holda rivojlanadi. Bu holistik yondashuv an'anaviy metodikadan farqli ravishda, nutqiy kompetensiyaning fragmentar rivojlanish muammosini hal etadi.

Uchinchidan, faoliyatli yondashuv talabalarning metakognitivlik darajasini oshiradi. Ya'ni, ular nafaqat tilni o'rganadilar, balki qanday o'rganayotganlarini ham anglashadi. Bu ong nutqiy faoliyatni mustaqil ravishda boshqarish va o'z-o'zini nazorat qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

2-jadval: Faoliyatli yondashuvning afzalliklari va cheklovlari

Jihatlar	Afzalliklari	Cheklovlari
Motivatsion	Ichki motivatsiyani rag'batlantiradi, til o'rganishga qiziqish uyg'otadi	Ba'zi talabalar faoliyatdan qochish tendensiyasiga ega
Kognitiv	Tanqidiy fikrlash va ijodiy yondashuvni rivojlantiradi	Yuqori kognitiv yuk talab etadi
Sotsial	Hamkorlik va muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradi	Guruh dinamikasini boshqarish murakkabligi
Pragmatik	Real hayot vaziyatlariga tayyorlaydi	Vaqt va resurs talab qiladi
Pedagogik	Talaba-markazli ta'limni ta'minlaydi	O'qituvchidan yuqori malaka talab etadi

Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, faoliyatli yondashuvning eng katta afzalliklaridan biri uning integrativligi hisoblanadi. Bu yondashuv orqali nutqiy kompetensiyalarni rivojlantirish jarayonida kognitiv, emotsional va sotsial omillar bir-biri bilan uyg'unlashadi. Talabalar nafaqat til qoidalarini o'rganadilar, balki shu til vositasida real muammolarni hal qiladilar, ijodiy vazifalar bajaradilar va sotsial muloqotda ishtirok etadilar.

Biroq, faoliyatli yondashuvning cheklovlari ham mavjud.

Birinchi navbatda, bu yondashuvning amalga oshirilishi o'qituvchidan yuqori professional malaka talab etadi. O'qituvchi nafaqat til sohasida chuqur bilimga ega bo'lishi, balki faoliyatli yondashuvning metodologiyasini ham yaxshi bilishi kerak. Bundan tashqari, dars jarayonini boshqarish, talabalar faoliyatini yo'naltirish va baholash an'anaviy usullardan ancha murakkabdir.

Ikkinchidan, faoliyatli yondashuv ko'proq vaqt va resurs talab etadi. Real vaziyatlarni yaratish, kommunikativ vazifalarni tayyorlash, individual yondashuvni ta'minlash qo'shimcha tayyorgarlik va materiallar talab qiladi. Shuningdek, barcha talabalar faoliyatli yondashuvga bir xil darajada tayyor emas. Ba'zi talabalar passiv o'rganish uslubiga ko'proq moyil bo'lib, faol ishtirok etishdan qochishlari mumkin.

Uchinchidan, faoliyatli yondashuvning samaradorligini baholash masalasi ham murakkab hisoblanadi. An'anaviy test usullari bu yondashuvning barcha afzalliklarini aks ettira olmaydi. Nutqiy kompetensiyaning rivojlanish darajasini baholash uchun ko'p kriteriyali, dinamik baholash tizimi kerak bo'ladi.

Zamonaviy sharoitda faoliyatli yondashuvni qo'llashning yangi imkoniyatlari paydo bo'lmoqda. Raqamli texnologiyalar, virtual muhitlar, onlayn platformalar faoliyatli yondashuvni amalga oshirish uchun keng imkoniyatlar yaratmoqda. Masalan, virtual reallik texnologiyalari orqali real kommunikativ vaziyatlarni yaratish, onlayn loyihalar orqali hamkorlikni tashkil etish, multimedia vositalar yordamida ijodiy vazifalar berish mumkin.

Kelgusida faoliyatli yondashuvning rivojlanish yo'nalishlari quyidagicha belgilanishi mumkin: birinchidan, bu yondashuvni boshqa innovatsion pedagogik texnologiyalar bilan integratsiya qilish; ikkinchidan, raqamli vositalardan samarali foydalanish metodikasini ishlab chiqish; uchinchidan, faoliyatli yondashuvga asoslangan baholash tizimini takomillashtirish. Shuningdek, turli yoshdagi va turli darajadagi talabalar uchun faoliyatli yondashuv strategiyalarini differentsiatsiyalash zaruriyati ham mavjud.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Adabiyotlar tahlili va nazariy tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, faoliyatli yondashuv talabalar nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirishda muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Bu yondashuvning asosiy kuchi uning psixologik-pedagogik asoslanganligida va nutqiy faoliyatning tabiiy rivojlanish qonuniyatlariga muvofiqligida namoyon bo'ladi.

Faoliyatli yondashuvning nazariy asoslari L. S. Vygotskiy, A. N. Leontyev, P. Ya. Galperin kabi klassik psixologlarning ishlarida yaratilgan bo'lib, zamonaviy lingvodidaktikada muvaffaqiyatli qo'llanilmoqda. Bu yondashuvning asosiy tamoyillari – faollik, motivatsiya, kommunikativlik, shaxsiy yondashuv va ijodkorlik – nutqiy kompetensiyaning barcha komponentlarini bir vaqtda rivojlantirishga yordam beradi.

Tadqiqot natijalari shuni isbotladiki, faoliyatli yondashuv nafaqat til bilimini, balki kommunikativ ko'nikmalar, pragmatik kompetensiya va metakognitivlik darajasini ham sezilarli darajada oshiradi. Talabalar passiv qabul qiluvchi holatidan faol ishtirokchiga aylanib, nutqiy faoliyatning barcha turlarida mustaqillik rivojlantiradilar.

Biroq, faoliyatli yondashuvning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi bir qator shartlarni talab etadi: o'qituvchilarning yuqori professional tayyorgarligi, etarli vaqt va resurs bilan ta'minlanganlik, moslashuvchan baholash tizimi va talabalarning individual xususiyatlarini hisobga olish. Shuningdek, bu yondashuvning ba'zi cheklavlari ham mavjud bo'lib, ularni hisobga olish zarur.

Kelajakda faoliyatli yondashuvning rivojlanish istiqbollari raqamli texnologiyalar bilan integratsiya, boshqa innovatsion metodlar bilan sintez va turli ta'lim kontekstlariga moslashtirishda ko'riladi. Ushbu yo'nalishda olib boriladigan tadqiqotlar nutq ta'limi sohasida yangi imkoniyatlar ochishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Выготский, Л. С. (1982). Мышление и речь. Москва: Педагогика.
2. Леонтьев, А. Н. (1975). Деятельность. Сознание. Личность. Москва: Политиздат.
3. Жуманова, Д. А. (2019). Фаолиятли ёндашув асосида талабаларнинг нутқий компетенцияларини ривожлантириш. Тошкент: Тафаккур.
4. Vygotsky, L. S. (1986). Thought and Language. Cambridge: MIT Press.
5. Leontiev, A. A. (1981). Psychology and the Language Learning Process. Oxford: Pergamon Press.
6. Гальперин, П. Я. (1985). Методы обучения и умственное развитие ребенка. Москва: МГУ.
7. Пассов, Е. И. (1989). Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению. Москва: Русский язык.
8. Зимняя, И. А. (2001). Лингвопсихология речевой деятельности. Москва: МПСИ.
9. Willis, J. (1996). A Framework for Task-Based Learning. London: Longman.
10. Костомаров, В. Г. & Митрофанова, О. Д. (1988). Методические принципы и приемы обучения русскому языку как иностранному. Москва: Русский язык.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №9

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.